

جایگاه پولشویی از دیدگاه فقه امامیه

بهزاد کیانی^۱

۱- پژوهشگر حوزه و دانشگاه

چکیده

پولشویی به زبان ساده مجموع عملیاتی است که بر روی اموال نامشروع مانند اموال حاصل از فروش مواد مخدر، سرقت، کلاهبرداری و... صورت می‌گیرد تا این اموال به ظاهر مشروع و قانونی قلمداد شود و منشأ نامشروع آن مخفی گردد. این پدیده به موجب قانون مبارزه با پولشویی در حقوق داخلی به عنوان جرم شناخته شده و همچنین با استناد به آیات متعدد و روایات و سیره ائمه، قواعد و برخی از قواعد فقهی نامشروع قلمداد شده است و برای مرتکب آن مجازات تعزیری وضع شده است، از دیدگاه امام خمینی (ره) تطهیر مال، حرام و باطل است در این مقاله تلاش شده مبانی حرمت پولشویی و مجازات آن از فقه امامیه مورد بررسی قرار گیرد. ابتدا به تاریخچه، مفهوم، مستندات فقهی و قلمرو مجازات پولشویی در فقه، ارتباط و تعارض با برخی از موضوعات در قواعد فقهی و تعارض جرم پول شویی با بعضی از قواعد فقهی پرداخته شده است. در حال حاضر جرم پولشویی از دیدگاه‌های مختلف حقوقی مورد بررسی قرار گرفته است لذا سعی ما بر این بوده است جرم پولشویی را از دیدگاه فقه امامیه مورد مطالعه و بررسی قرار دهیم.

کلید واژه: پول شویی، فقه، اکل مال به باطل، قواعد فقهی، حرمت

مقدمه

با توجه به اینکه بزه پولشویی از لحاظ جرم انگاری پدیده ای نوپا و جدید می باشد، سابقه ی آن به سه دهه می رسد این جرم از حقوق بین المللی کیفری وارد حقوق جزای داخلی شده است که اساسا در مورد قاچاق مواد مخدر و دارو و درآمد ناشی از قمارخانه ها و فحشا و ... نمود پیدا کرده است، ریشه ی این اصطلاح در مالکیت گروه های مافیایی قرار دارد لذا هر چند که در فقه تعریفی از آن با این عنوان به عمل نیامده است ولی از آنجایی که منشا موضوع پول شویی که همان اکل مال به باطل می باشد، مورد مذمت، «پول شویی» حرمت در آیات و روایات متعددی در فقه اسلامی شده است، بنابراین مصادیقی از آن ذکر گردیده. از این حیث دارای مبانی فقهی مبسوطی می باشد که اهمیت و ضرورت مسئله را به خوبی تبیین می نماید به طوری که در هر دو موضوع نقطه اتصال و اشتراکی وجود دارد که با ماهیت قضیه در ارتباط است و سوالاتی چند مطرح است که برخی از آن ها عبارتند از:

آیا رابطه ای میان پول شویی و خمس مال حلال مخلوط به حرام وجود دارد؟

قلمرو مجازات پول شویی در فقه امامیه تا چه اندازه است؟

آیا تعارضی مابین بزه پول شویی با بعضی قواعد فقهی وجود دارد؟

آیا مستندات فقهی در بحث جرم انگاری پول شویی وجود دارد؟

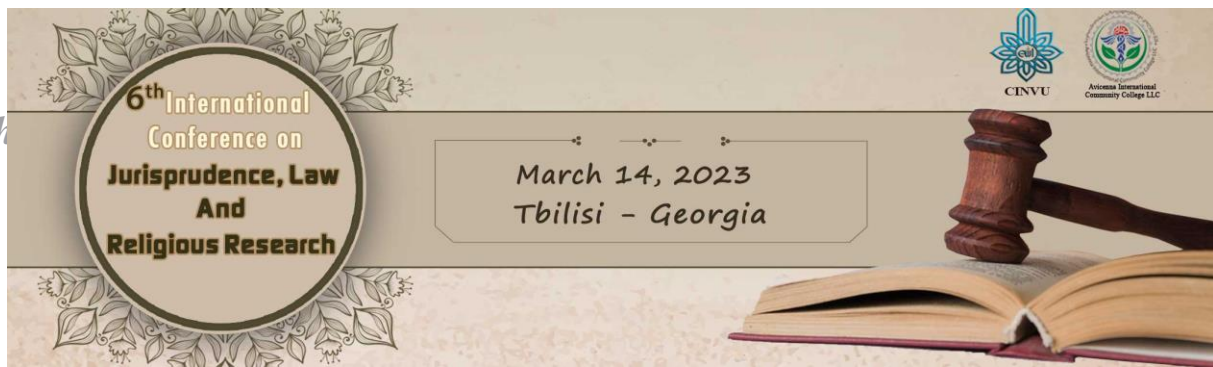
بزه پول شویی آثار زیان بار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی قابل توجهی دارد که از آن جمله میتوان به اختلال و بی ثباتی در اقتصاد، تضعیف بخش خصوصی، کاهش درآمد دولت، کاهش کنترل دولت بر سیاست اقتصادی، زمینه ای برای ارتکاب جرایم مهم و عمده دیگر دارای خطرات و هزینه های اجتماعی از جمله تدوین و اجرای قانون تاثیر بر سلامت اخلاقی جامعه و انتقال قدرت اقتصادی از دولت و مردم به پول شویان و رخنه کردن پولشویان در ساختار حکومت، باعث ایجاد قدرت برای پول شویان در کشور شده است.

مبحث اول - تاریخچه پولشویی

در مورد تاریخ این پدیده، با نظریات متفاوتی مواجه هستیم، اما آنچه که واضح و مبرهن است، این است که این پدیده، در گذشته به این گستردگی نبوده است.

دسته اول: عده ای معتقدند که سابقه پولشویی به هزاران سال پیش بر می گردد؛ یعنی زمانی که بازرگانان برای پیشگیری از تصاحب ثروت خود توسط حکام، آن را پنهان می نمودند یا تجار چینی که علاوه بر مخفی کردن دارایی خود مبادرت به جابجایی آن می کردند.^۱

^۱ - تذهبی، فریده، تطهیر پول (پولشویی)، ۱۳۸۱.

دسته دوم: متعقدند که این اصطلاح از دهه ۳۰ به وجود آمده؛ یعنی زمانی که دولت آمریکا قمار را ممنوع کرد و بدان دلیل آل کاپو برای پنهان کردن عواید قمارخانه های خود و همین طور دیگر جرایم ارتكابی که شامل فحشا، قاچاق مواد الکلی، اخاذی و... به خریدن رخت شوی خانه ها مبادرت کرد تا بدین ترتیب منشأ غیر قانونی منافع حاصله را پنهان کند.

دسته سوم: در میان دسته سوم نیز وجود دارند که اعتقاد دارند وجه تسمیه پولشویی نه به خاطر مالکیت رخت شوی خانه ها، بلکه به خاطر سازوکاری که در این عملیات انجام می شود، است به این ترتیب که عواید حاصل از جرم در طول نقل و انتقالات به مالی مشروع و پاک تبدیل می شود مثل یک ماشین لباسشویی که آلودگی های لباس را از آن جدا کرده و پاک می کند.

این اصطلاح برای نخستین بار در زمان ریاست جمهوری نیکسون در جریان رسوایی واترگیت در سال ۱۹۷۳ به کار رفت و در سال ۱۹۸۲ نیز برای اولین بار در یک چارچوب حقوقی و قانونی مطرح گردید.^۲

مبحث دوم - مفهوم پولشویی

پولشویی یا تطهیر پول معادل فارسی^۱ آن است. به اعتقاد برخی از محققان اصطلاح تطهیر پول برای واژه انگلیسی فوق الذکر مناسب نبوده چراکه پولشویی پدیده مجرمانه بوده در حالی که تطهیر به معنای پاک کردن دارای معنی و بار مثبت ادبی بوده در حالی که پدیده مجرمانه باید به گونه ای تعبیر گردد که چنان باری را نداشته باشد پول شویی از دیدگاه محققان و در اسناد بین المللی در تعییرات گوناگون مورد بیان واقع شده است به یکی از آنها اشاره می شود.

پولشویی تعاریف مختلفی دارد از جمله آنها تعریف ذیل است:

مفهوم پولشویی: پولشویی فرآیندی است که طی آن درآمد ناشی از جرائمی مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق اسلحه، قاچاق کالا، قاچاق انسان، رشوه، اخاذی، کلاهبرداری و... را که پولی نامشروع و غیرقانونی است، ظاهری مشروع و قانونی پیدا می کند.^۲

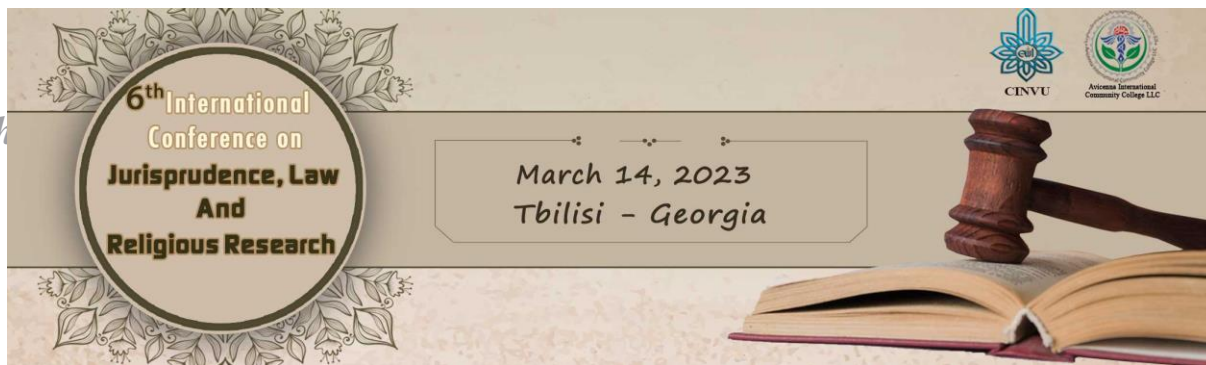
تعریف پولشویی: عبارت است از کلیه عملیات اقتصادی که بر روی پول مشکوک انجام می گیرد تا صورت قانونی به خود گیرد.^۳

^۲ - میرمحمد صادقی، حسین، «حقوق جزای بین الملل» (مجموعه مقالات)، نشر میزان، ۱۳۷۷، ص ۱۳۳.

^۱ - Money laundering

^۲ - ساکی، محمدرضا، آشنایی با جرم پولشویی، چاپ سوم ۱۳۹۹، ص ۱۹

^۳ - مهدوی، غلامرضا، معاون قضایی شورا های حل اختلاف، ص ۴

تعریف پولشویی از سازمان پلیس کیفری: عبارت است از هر نوع عمل یا اقدام به عمل، برای مخفی کردن یا تغییر ظاهر و هویت عواید نامشروع، به طوری که وانمود شود از منابع قانونی سرچشمه گرفته است.

پس در نتیجه جرم پولشویی را می توان چنین تعریف کرد:

پولشویی جرمی است که شبکه بسیار وسیعی از مجرمان و افراد بی گناه به صورت مستقیم و غیر مستقیم در آن دخالت دارند.^۴

تعریف پولشویی از دیدگاه قانون

در قانون مبارزه با پول شویی مصوب ۱۳۸۶ پول شویی عبارت است از:

الف - تحصیل - تملک - نگهداری و استفاده از عواید حاصل از فعالیت های غیر قانونی با علم به اینکه بطور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده است.

ب - تبدیل مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ غیر قانونی آن با علم اینکه بطور مستقیم یا غیر مستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج - اختفا یا کتمان کردن ماهیت واقعی منبع محل نقل و انتقال، جابجایی و مالکیت عوایدی که بطور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه ارتکاب جرم تحصیل شده باشد^۱ با عنایت به مراتب فوق پولشویی را میتوان چنین تعریف کرد « هر عملی که موجب پنهان شدن و تغییر ظاهر دادن عواید حاصل از جرم شود به طوری که این عواید جلوه قانونی و مشروع به خود گیرد»

مراحل پولشویی

ارتکاب جرم پولشویی مشتمل بر سه مرحله است که عبارتند از:

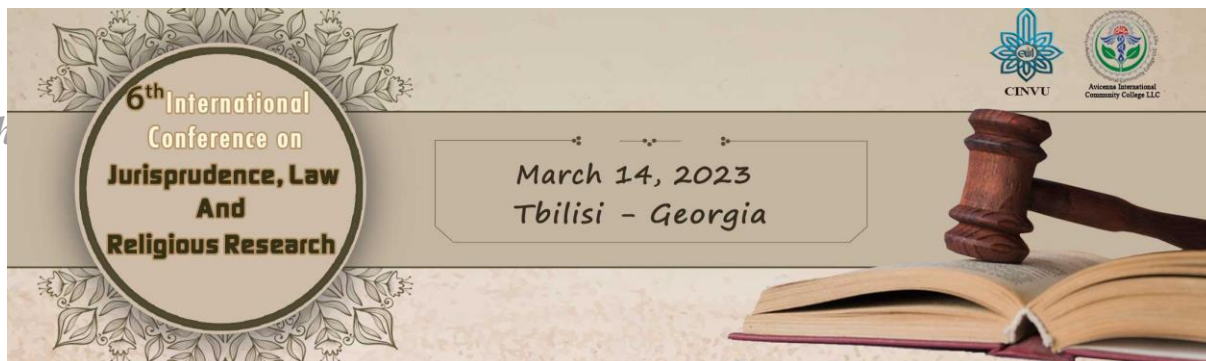
۱- جای گذاری

۲- لایه گذاری

۳- یکپارچه سازی

^۴- پرتوی، ناصر، دانش و پژوهش حسابداری، سال اول شماره دوم.

^۱- ماده ۲ قانون مبارزه با پول شویی مصوب ۱۳۸۶

۱- جای گذاری (مکان یابی) ^۲

در این مرحله ممکن است که مجرمان برای تزریق عواید حاصل به سیستم مالی به مکان هایی که در اصطلاح بهشت مالیاتی نام دارد مسافرت کنند؛ چراکه این مکان ها عموماً شک برانگیز نبوده و نظارت ضعیفی بر عملکرد آنها وجود دارد. « فرو رفتن» عنوانی است که جفری رابینسون به این مرحله جای داده است که معنای آن یک کاسه کردن و جای دادن است و می گوید « برای یک فروشنده مواد مخدر که پنج میلیون پوند وجه نقد به دست می آورد بسیار سخت است این مبلغ را که شاید بیش از یک میلیون اسکناس باشد وارد سیستم بانکی کند. کسی که پول را تطهیر می کند برخلاف جاعل اسکناس که میخواهد اسکناس های مجعول جریان یابد مجبور است به حساب های بانکی، حواله های پستی، چک های مسافرتی و سایر اوراق بهادار اتکا کند، تا وجه نقد وارد سیستم بانکی شود

روش های جای گذاری در ارتکاب جرم پولشویی

۱- اس مورفینگ

۲- تشکیل شرکت های صوری

۳- همکاری با مدیران مؤسسات مالی

۴- سرمایه گذاری در مؤسسات مالی خارجی و خرید اشیاء گران قیمت

مرحله اول - شیوه ای است که در اصطلاح اس مورفینگ نامیده می شود^۱

وجوه به مبلغ های کوچک تقسیم شده از سیستم مالی خارج می شود و بعد دوباره به سیستم تزریق می شود.

مرحله دوم - سرمایه گذاری در مؤسسات مالی خارجی، خرید اشیاء گران قیمت

مثل آثار هنری، طلا، فلزات و سنگ های قیمتی یا اشیای عتیقه، هواپیما، خرید اوراق قرضه یا ارز و... می باشد تا در وهله ثانی بتوان آن ها را فروخت و پول حاصله را ناشی از فروش آن اشیاء قلمداد کرد.

مرحله سوم - تشکیل شرکت های صوری

شرکت هایی که به منظور پولشویی تأسیس می شوند

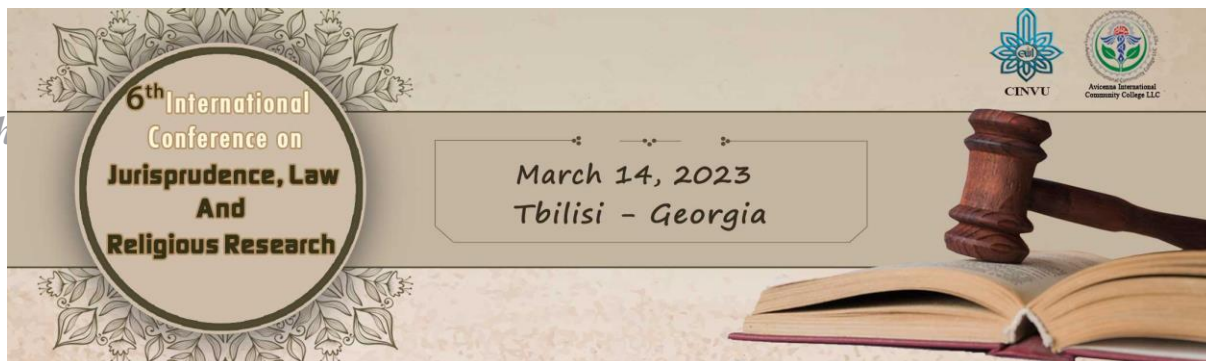
مرحله چهارم - همکاری با مدیران مؤسسات مالی

بهترین روش در این مرحله در اختیار داشتن یک مؤسسه مالی مثل بانک و همکاری یکی از مدیران اصلی بانک در فرایند پولشویی است.^۲

1- Placement.

1- Smurfing.

^۲ ساکی، محمدرضا، آشنایی با جرم پولشویی، چاپ سوم ۱۳۹۹، صص ۳۱ - ۳۲

۱- لایه گذاری^۱ (لایه چینی)

لایه گذاری در مرحله دوم فرایند پولشویی است.

هدف این مرحله مخفی کردن منشأ منافع حاصل یا مشروع جلوه دادن آن است. به این ترتیب که مجموعه ای از نقل و انتقالات متعدد و پیچیده انجام می شود تا رد جرایم ارتكابی پنهان بماند و مجرمان بتوانند از منافع استفاده کنند.

روش های لایه گذاری در ارتكاب جرم پولشویی

۱- انتقال الکترونیکی وجه

۲- انجام معاملات با کارگزاران سهام و کالا

۳- انجام معاملات صوری

۴- خروج منابع از کشور

این مرحله با انجام عملیاتی مثل انتقال الکترونیکی و جوه از طریق شبکه الکترونیکی ؛ انجام معاملات با کارگزاران سهام، کالا و انجام معاملات صوری؛ خروج منابع از کشور و... انجام می شود.

۲- یکپارچه سازی^۲ (ادغام)

در این مرحله مجرمان سعی می کنند که ظاهری مشروع برای عواید حاصله فراهم کنند، به طوری که پول نامشروع حاصل از ارتكاب جرم با منابع مشروع مخلوط شده و دیگر هیچ ردی از خود باقی نمی گذارد. همچنین آنها با تأسیس شرکت های پوششی، و سوء استفاده از عملیات تجاری به نحوی که میزان قیمت کالا را بسیار بیشتر یا کمتر از میزان واقعی آن اظهار می کنند، اظهار اعلامیه های دروغین در مورد صادرات و واردات کالا و... سعی در مشروع جلوه دادن اموال خود می کنند.

روش های یکپارچه سازی

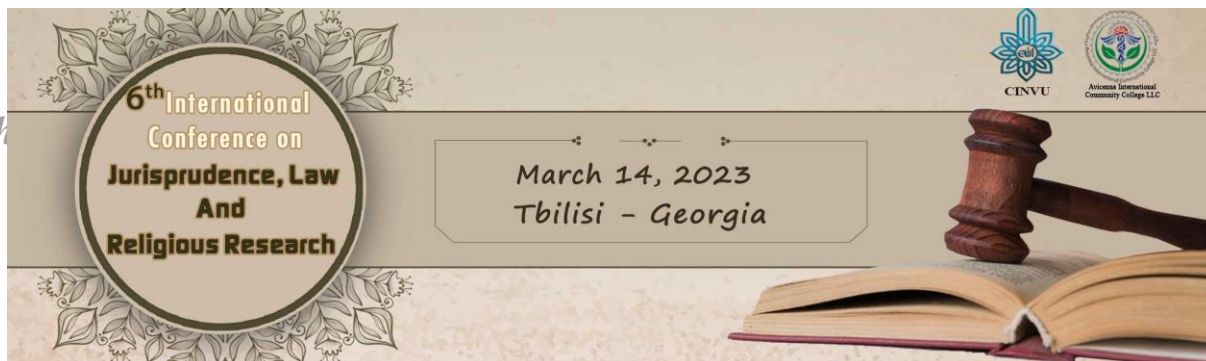
۱- تأسیس شرکت های پوششی

۲- سوء استفاده از عملیات تجاری

به طور کلی پولشویی جرمی غالباً سازمان یافته و گروهی است که مجموعه وسیعی از دستگاه ها و مجرمان را درگیر و آلوده می کند تا آنجا که در هنگام کشف جرم با چند دسته افراد روبرو می شویم و در بیشتر موارد مهره های اصلی شناسایی نمی شوند.

^۱ - Layering.

^۲ - Integration.

اقسام پولشویی

۱- درونی

۲- بیرونی

۳- وارداتی

۴- صادراتی

پولشویی در یک تقسیم بندی به چهار دسته کلی تقسیم بندی می شود:

۱- **پولشویی درونی:** اگر جرم منشأ در داخل یک کشور واقع شود و پولشویی عواید حاصله از آن نیز در همان کشور صورت گیرد، پولشویی درونی نامیده می شود.

۲- **پولشویی بیرونی:** چنانچه منشأ جرم در خارج از کشور واقع شود، عواید حاصل از آن نیز در خارج از کشور صورت پذیرد آن را پولشویی بیرونی می نامند.

۳- **پولشویی وارداتی:** چنانچه جرم منشأ و مقدم در خارج از کشور واقع شده و پولشویی عواید حاصل از آن در داخل کشور صورت پذیرد آن را پولشویی وارداتی می نامند؛ زیرا پول کثیف ناشی از جرم خارج از کشور شده و در داخل کشور عمل پولشویی صورت گرفته است.

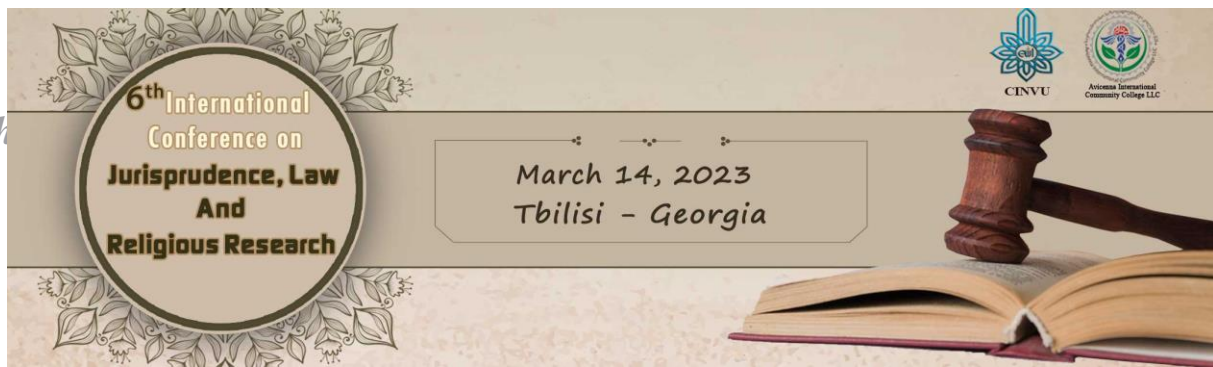
۱- **پولشویی صادراتی:** این نوع پولشویی همانند پولشویی درونی است. یعنی پول های کثیفی است که با فعالیت های مجرمانه کسب شده است. اما برای ظاهر سازی و مخفی کردن منبع پول ها به سایر کشورها انتقال داده می شود. نکاتی که ذکر آن از اهمیت بیشتری برخوردارند که عبارتند از:

نکته ۱- جرم منشأ و جرم پولشویی دو جرم مستقل و مجزا می باشند حتی اگر مرتکب آن دو جرم یک نفر باشند.

نکته ۲ - در تعیین صلاحیت دادگاه ها در مورد انواع چهارگانه جرم پولشویی به ماده ۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، نباید توجه شود؛ زیرا جرم پولشویی قسمتی از جرم منشأ یا نتیجه آن محسوب نمی شود، بلکه جرمی است مستقل.^۱

نکته ۳ - شعبی از دادگاه های عمومی در تهران و در صورت نیاز در مراکز استان ها به امر رسیدگی به جرم پولشویی و جرائم مرتبط اختصاص می یابد. تخصصی بودن شعبه مانع رسیدگی به سایر جرائم نمی باشد.

^۱- تبصره ۳ ماده ۹ قانون مبارزه با پولشویی.

در مواردی که مرتکب جرم پولشویی از مقامات موضوع مواد (۳۰۷) و (۳۰۸) قانون آیین دادرسی کیفری و مرتکب جرم منشأ، شخصی غیر از مقامات مذکور باشد، به جرم پولشویی حسب مورد در دادگاههای کیفری تهران یا مرکز استان رسیدگی می‌شود²

مبحث سوم - مستندات فقهی - بزه پولشویی

ثروت و سرمایه ای که از راه حلال بدست آمده باشد از نظر اسلام نه تنها ناپسند نیست بلکه مسلمانان برای بدست آوردن چنین ثروتی مورد تشویق قرار گرفته اند و حتی تلاش در راه برآوردن نیازهای زندگی به منزله جهاد در راه خدا تلقی شده است. فلذا اصل وجود مال و ثروت نه تنها قبیح نیست بلکه وجود آن به عنوان وسیله یک امر واجب و ضروری و جهاد فی سبیل الله است و اما آنچه که گناه و قبیح شمرده شده است مال حرام و اکل مال به باطل می باشد که می توان به آیات و روایات و قواعد فقهی آن اشاره نمود.

گفتار اول: آیات: دودسته از آیات شریفه در مورد حرمت پول شویی مورد بحث و بررسی قرار می گیرد. آیاتی که دلالت بر حرمت (اکل مال به باطل) می کند و دوم آیاتی که دلالت بر (اکل سُحت) است.

بند اول - حرمت اکل مال به باطل

مفهوم اکل: اکل در لغت به معنای خوردن است اما به طور مجازی در گرفتن و تصرف نیز استعمال می شود منظور از اکل، گرفتن یا مطلق تصرفات است.

پس مقصود از اکل، مطلق تصرف است که شامل تصرفات اعتباری [تصرفات حقوقی] یعنی تملک و تصاحب می شود¹

مفهوم مال: مال عبارت از ملکی است که طبعاً مورد رغبت و میل باشد و گویا اصلاً از «میل» گرفته شده، به خاطر اینکه دلها به آن مایل است؛ بنابراین هر چیزی که دارای منفعت حلال و مورد رغبت عقلاً باشد و شارع آثار مالیت را بر آن مترتب کند و طبعاً بیع و دیگر تصرفات در آن را اجازه دهد و اتلاف آنرا موجب ضمان بداند مال محسوب می شود و در هر چیزی که منافع حلال ندارد و شارع مقدس نیز آثار مالیت آن را الغا نموده باشد، ارزش مالی برای آن چیز در نظر گرفته نمی شود.²

مفهوم باطل: هر چیزی که حق نباشد باطل خواهد بود.

معنای باطل، وجوه و احتمالاتی است نظیر رباخواری، رشوه گیری، غضب و تصرفات عدوانی، مبادلات غیر مشروع و فاسد، درآمدهای نامشروع، خوردن مال یتیم و...

²- قانون مبارزه با پولشویی ماده ۱۱ و تبصره آن.

¹- ذبیح مطهری خواه (۱۳۹۳/۱۱/۲۸) پژوهشنامه متین / ص ۶

²- ذبیح مطهری خواه (۱۳۹۳/۱۱/۲۸) پژوهشنامه متین / صص ۶-۷

مصادیق باطل شامل قمار، حيله و نیرنگ، غضب، انکار حق، و آنچه مالک آن راضی نبوده و یا آنچه شرع تحریم نموده باشد هر چند آنرا راضی باشد می باشد.¹

تفسیر اکل مال به باطل

یکی از دلایل اصلی و اساسی جرم انگاری پولشویی در شرع این است که کشور ما حرمت اکل مال به باطل بوده و دلیل حرمت اکل مال به باطلبر گرفته از آیه شریفه « وَ لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَ تَدُلُّوْا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ » است.

آیات متعدد دیگر نیز در خصوص حرمت اکل مال به باطل در قرآن کریم آمده است که به لحاظ احتراز از اطاله کلام از ذکر آن خودداری می شود در تفسیر این آیات نظریات متعددی توسط مفسران شیعه و سنی ارائه گردیده است.

شیخ طوسی در ذیل آیه ۱۸۸ سوره بقره اکل مال به باطل را به معنی تملک کردن اموال دیگران به نحو ظلم و تعدی بیان کرده مانند خیانت سرقت، غضب، اموالی را به طرق غیر مشروع به دست آوردن مثل قمار و قوادی و فحشا که امروزه ملاحظه می شود در قانون گذاری داخلی بر اساس ماده ۲ قانون مبارزه با پول شویی در این موضوع جرم انگاری شده است. صاحب تفسیر المیزان در توضیح آیه شریفه ۱۸۸ سوره بقره اشاره می نماید که این آیه عمومیت دارد و تمام تصرفات باطل و ناروا را در بر می گیرد و ذکر قمار و امثال آن ها جنبه تمثیلی دارد نه انحصاری بنابراین آیه شریفه بیانگر آن است که هر تعرض یا دارا شدن که مطابق با شرع نبوده و از طریق اسباب غیر قانونی حاصل شود باطل و غیر حق است با توجه به مباحث تفسیری که بیان شد این موضوع استنباط می شود که:

اولا: منظور از اکل، مطلق تصرفات و تملکات است.

ثانیا: منظور از مال هر چیزی اعم از پول، منافع و اسناد مالی را شامل می شود

ثالثا: منظور از باطل مطلق تصرفات و تملکات حرام و غیر قانونی است

طبق شریعت اسلام هرگونه تصرفات در اموال و دارایی ها باید بر اساس حق و عدالت و بر مبنای صحت صورت گیرد هر چه که غیر این باشد حرام و باطل است؛ بنابراین باطل بودن محدود و منحصر به موارد خاص نیست بلکه مفهومی گسترده و عام دارد و هرگونه تجاوز به حقوق و تعرض در اموال دیگران اموال عمومی و حتی تصرفات ناروا و غیر مشروع در اموال خویش و هر چه که غیر حق باشد باطل است نکته ای که در مورد موضوع و بحث باید روشن شود ضابطه و ملاک باطل در قاعده اکل مال به باطل است با تدفیق در کلام فقها دو نوع باطل قابل استخراج است:

۱- باطل واقعی یا شرعی^۱

¹- ذیح مطهری خواه (۱۳۹۳/۱۱/۲۸) پژوهشنامه متین / ص ۷

¹- آیات شریفه ی ۲۹ سوره ی نساء و ۱۸۸ سوره ی بقره

۲- باطل عرفی و عقلایی^۲

باطل شرعی یا واقعی

به تمام چیز هایی که در شرع مقدس نامشروع، حرام و به بطلان آن ها تصریح شده باشد مانند رشوه سرقت، قمار و غصب را باطل شرعی یا واقعی گویند.

آیات و روایات

آیه ۲۹ سوره نساء: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

ای کسانی که ایمان آورده اید اموال همدیگر را به ناروا مخورید مگر آنکه داد و ستدی با تراضی یکدیگر از شما [انجام گرفته] باشد و خودتان را مکشید زیرا خدا همواره با شما مهربان است

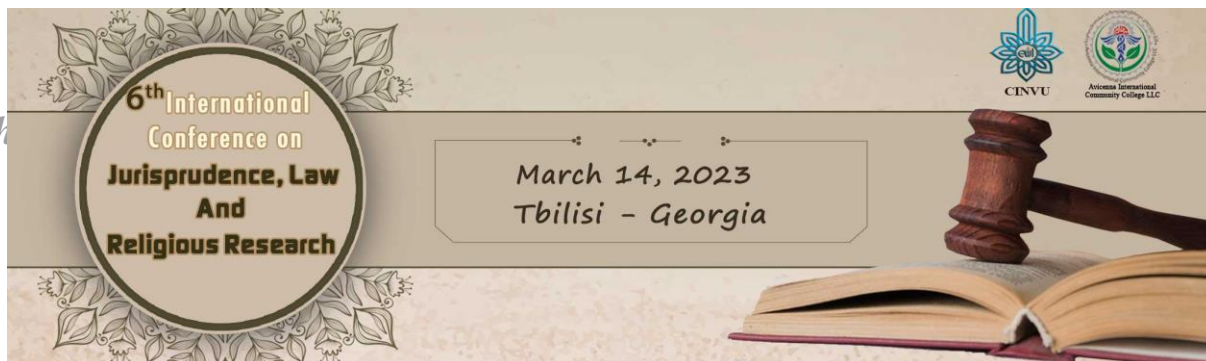
آیه ۱۸۸ سوره بقره: وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

و مال یکدیگر را به ناحق مخورید و آن را به نزد قاضیان نیفکنید که (به وسیله رشوه و زور) پاره‌ای از اموال مردم را بخورید با آنکه (شما بطلان دعوی خود را) می دانید.

باطل عرفی یا عقلی

به کلیه اموری که بر طبق استنباط و فهم عرف باطل شده باشد باطل عرفی یا عقلی گفته می شود بنابراین با عنایت به دو مفهوم باطل باید دید منظور از باطل در آیات اکل مال به باطل کدام است؟ برخی از فقها مانند صاحب کنز العرفان در ذیل آیه ی شریف ۲۹ سوره مبارکه نساء بیان نموده است که باطل شامل هر آنچه می شود که شارع آن را مباح نکرده است بنابراین مشارالیه قائل به باطل عرفی نبود در مقابل عده ایی از فقها اعتقاد دارند جایی که در مورد بطلان یا عدم بطلان امری از شارع مقدس نص صریحی نباشد تشخیص مصادیق و درک باطل به عرف و عقل واگذار می گردد شیخ انصاری هم در بسیاری از مسائل ملاک باطل را عرف می داند لازم به ذکر است تشخیص باطل زمانی به عرف واگذار می شود که در خصوص بطلان یا عدم بطلان امری از ناحیه شارع نص صریحی در دست نداشته باشیم در موارد تعارض ما بین شرع و عرف در فهم از باطل بودن امری فهم شرع مقدم است بطور کلی می توان گفت در مواردی که بطور صریح در شرع در خصوص بطلان یا عدم بطلان امری در شرع یا مصادیقی از آن بیان نشده باشد فهم عرف و عقل در مورد تشخیص باطل ملاک و مناط است چرا که در عصر حاضر با در نظر گرفتن پیشرفت های

^۲ - کنز العرفان فی فقه القرآن ۳۳/۱۰۰۰

صنعتی و تکنولوژی و دگرگونی جوامع و مقتضیات زمان و مکان مصادیق باطل ایجاد و حاصل گردیده است که در صدر اسلام نبوده لیکن بر اساس معیار عقل و عرف باطل محسوب می شود که این موضوع همان فقه پویا و متحرک محسوب می گردد. بنابراین با در نظر گرفتن مفهوم عرفی و عقلی باطل از آنجا که پدیده پولشویی که جلوه ی مشروع و قانونی به اموال نامشروع می دهد از آنجا که از لحاظ عقل و عرف چنین عملیاتی باطل و من غیر حق است بنابراین بزه پولشویی به عنوان یکی از مصادیق عرفی و عقلی قاعده ی اکل مال به باطل قرار می گیرد.

بنابراین باطل بودن محدود و منحصر به موارد خاصی نیست؛ بلکه مفهومی گسترده و عام دارد و هرگونه تجاوز به حقوق و تصرف در اموال دیگران، اموال عمومی و حتی تصرف های ناروا و غیر مشروع در اموال خویش و نیز هرچه که غیر حق باشد، باطل شمرده می شود

نتیجه: باطل بر تمام عواید نامشروع و هر تصرف غیر واقعی اطلاق دارد.¹

بند دوم - اکل سُحت

مفهوم اکل: اکل در لغت به معنای خوردن است اما به طور مجازی در گرفتن و تصرف نیز استعمال می شود منظور از اکل، گرفتن یا مطلق تصرفات است.

پس مقصود از اکل، مطلق تصرف است که شامل تصرفات اعتباری [تصرفات حقوقی] یعنی تملک و تصاحب می شود²

مفهوم سُحت: کلمه سُحت (به ضمّ سین) از سَحْت (به فتح سین) به معنای نابودی، از بین بردن و تباه شدن گرفته شده.

۳

تفسیر اکل سُحت

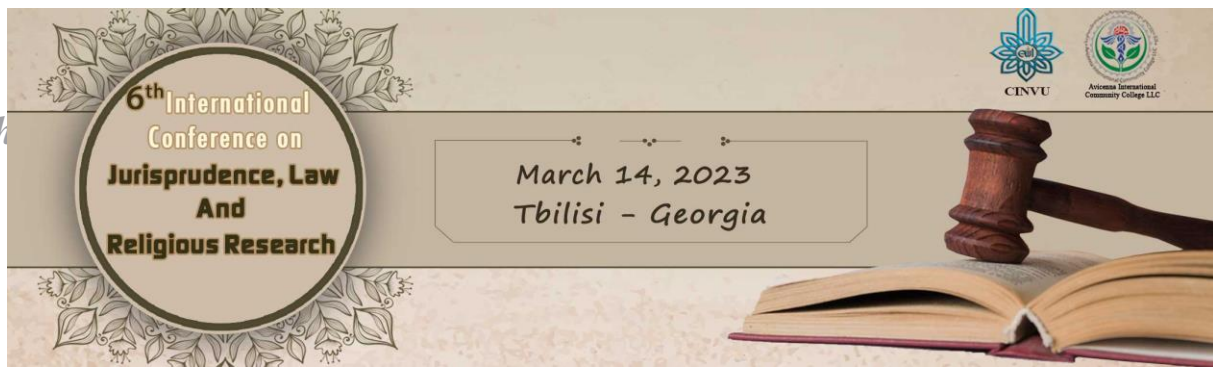
از آیاتی که می توان با استناد به آن به اثبات حرمت و غیر مشروع بودن پولشویی پرداخت آیه شریفه

¹ - فصلنامه مطالعات فقه و حقوق اسلامی

آدرس سایت : <https://www.iranhoshdar.ir/?PageName=News&ID=2331&Language=1>

² - ذبیح مطهری خواه (۱۳۹۳/۱۱/۲۸) پژوهشنامه متین / ص ۶

³ - ذبیح مطهری خواه (۱۳۹۳/۱۱/۲۸) پژوهشنامه متین / ص ۱۱

۲ سوره مائده^۱ می باشد که در اصل سُحت به معنای نابودی و هلاکت است^۲ به طوری که در مجموع می توان گفت سحت معنا و مفهوم عام دارد و به مصداق یا مصادیق خاص اختصاص ندارد و هر نوع درآمد نامشروع و حرام را شامل می شود و سحت همچون باطل در اکل مال به باطل عمومیت دارد و اموالی که انسان به ناحق و از راه های حرام و نامشروع و باطل بدست می آورد سحت است در تطبیق پدیده پولشویی با مستند شرعی سحت بنظر می رسد که یکی از مصادیق اجلی و روشن اکل سحت پولشویی باشد چراکه مبرهن است که عواید و درآمدهای پولشویی نوعی حرام خوری و کسب نامشروع است و مشمول عنوان سُحت می گردد.

عبارت دیگر سحت همانند باطل در اکل مال به باطل عمومیت دارد. اموالی که انسان به ناحق و از راه های حرام و نامشروع و باطل به دست می آورد، سحت است و در حقیقت سحت، برکت و حیات و سلامت اجتماعی را از بین می برد و باعث رکود و سکون می شود.

مع الوصف در ارتباط با پدیده پولشویی که منجر به پنهان شدن یا تغییر ظاهر عواید و ثروت های نامشروع و غیر قانونی می شود، به نظر می رسد:

اولاً: یکی از مصادیق روشن اکل سحت است؛ زیرا واضح و ملموس است که عواید و درآمدهای پول شویی نوعی حرام خوری و کسبی نامشروع است و مشمول سحت قرار می گیرد.

ثانیاً: با توجه به اشتراک معنایی «اکل سُحت» و «اکل مال به باطل» عملیات پول شویی از مصادیق اکل سحت محسوب می شود.^۳

^۱- آیه ۴۲ سوره مائده: سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكْأَلُونَ لِلسُّحْتِ فَإِنْ جَاؤُكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَصْرِوْكَ شَيْئاً وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

پذیرا و شنوای دروغ هستند] و [بسیار مال حرام می خورند پس اگر نزد تو آمدند [یا] میان آنان داوری کن یا از ایشان روی برتاب و اگر از آنان روی برتابی هرگز زبانی به تو نخواهند رسانید و اگر داوری می کنی پس به عدالت در میانشان حکم کن که خداوند دادگران را دوست می دارد

^۲- مجمع البیان فی التفسیر القرآن ۳۳۸/۳

^۳- فصلنامه مطالعات فقه و حقوق اسلامی.

گفتار دوم - روایات

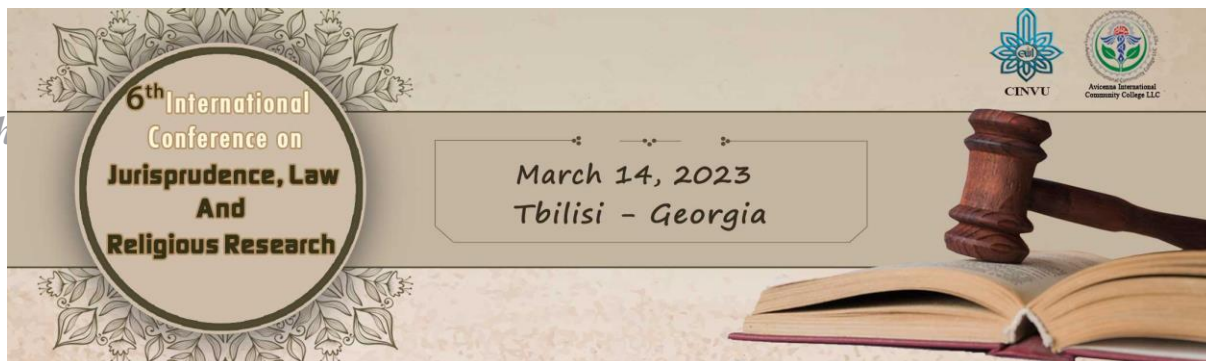
پس از آیات شریفه قرآن کریم روایات واصله از بزرگان دین مبین اسلام دومین منبع احکام بر بطلان عملیات پولشویی محسوب می گردد هر چند این مقوله همانطور که در مقدمه بیان شد به عنوان پدیده نوپا وارد ادبیات حقوقی کشور و زرادخانه کیفی گردیده است لیکن با تطبیق در روایات معتبر واصله به نوعی با تطبیق آن با پدیده پولشویی بطلان آن براساس روایت موصوف ثابت می گردد در این مقاله از باب تمثیل به احادیثی از بزرگان دین اشاره شده است.

بند اول - خطبه ی حضرت علی (ع)

امیرالمومنین علی در بخش اول خطبه ۱۵ نهج البلاغه می فرماید **وَاللَّهِ لَوْ وَجَدْتُهُ قَدْ تَزَوَّجَ بِهِ النَّسَاءَ وَ مَلَکَ بِهِ الْإِمَاءَ لَرَدَدْتُهُ** (سوگند به خداوند متعال اگر آن املاک و بیت المال غارت شده را پیدا کنم به مسلمانان برمی گردانم اگر چه مهریه زنان قرار گرفته باشد و کنیزها با آن خریداری شده باشند) این فرمایش معصوم دلالت دارد بر لزوم اعاده بیت المال که به ناحق در دوران خلافت عثمان به افراد خاص بخشیده شده است هر چند که این اموال در امور مهمه زندگی همچون ازدواج صرف شده باشد حضرت آیت الله مکارم شیرازی در تفسیر فرمایش امام علی (ع) بیان میکند که امام در فرمایش خویش تصمیم قاطع برای باز گرداندن اموالی که به ناحق از بیت المال اخذ شده است تاکید فرموده اند که هر چند در مصارف خاصی که مربوط به زندگی خانوادگی افراد صرف شده باشد از لحاظ تطبیق فرمایش امیرالمومنین با حرمت پولشویی اگر تصاحب و تملک ناحق بیت المال را بعنوان یکی از مصادیق پولشویی در نظر بگیریم استفاده این اموال بطور نامشروع بدست آمده است در امور مشروع مانند مهر و کابین زنان از مصادیق بارز آشکار تطهیر شست و شوی این اموال نامشروع بوده که با در نظر گرفتن مقتضیات زمانی مورد بهره برداری قرار گرفته است بنابراین با توجه به فرمایش امیرالمومنین عملیات پولشویی هر چند در امور مشروع بکار گرفته شده باشد حرام و باطل است

بند دوم - حدیثی از امام زین العابدین (ع)

امام سجاد (ع) در قبال سؤالی که از مفسران آن حضرت بدین شرح شده مردی ملکی یا خدمتکاری را به وسیله مالی که از طریق راهزنی یا دزدی کسب کرده است می خرد آیا بر این فرد حلال است که بهره این ملک یا منابع خدمتکار که از طریق مال راهزنی کسب شده است استفاده نماید؟ فرمودند **« لاخیر فی شی اصله حرام و لایحل استعماله »** یعنی هیچ خیری و منفعتی در چیزی که اصل و منشاء آن حرام باشد نیست و مصرف آن حرام تلقی می شود این حدیث دارای اطلاق است و شامل هر مالی که منشاء آن نامشروع و غیر قانونی باشد می گردد بنابراین اگر این اموال نامشروع استفاده یا تبدیل یا تغییر داده شود موجبات حلال بودن را فراهم نمی کند در تطبیق این حدیث با بزه پولشویی، این فرمایش امام معصوم (ع) یک کلام عام و گسترده ایی است که تمامی مبادلات و انتقالات که اصل و ریشه و مبدا آن حرام است جایز نیست و حرام محسوب می گردد با توجه اینکه پولشویی در راستای استعمال اعمال مجرمانه باطل بوده چون اصل کار حرام

است به همین جهت توابع و لواحق آن نیز حرام و فاقد مشروعیت است پس فرمایش امام سجاد (ع) نیز به عنوان یکی از مستندات شرعی فقه امامیه برای اثبات باطل بودن پدیده پول شویی محسوب می گردد.

بند سوم - حدیث امام صادق (ع)

در کتاب دعائم الاسلام از امام صادق (ع) نقل شده است که فرموده اند: خرید و فروش خوردنی ها و آشامیدنی هائی حلال است، که قوام مردم و حیاتشان به مصرف آنها بستگی دارد و صلاح و مباح است که از آنها برخوردار شوند.¹ آنگاه می فرمایند: « آنچه را که اسلام اصلش را حرام کرده و نهی کرده، خرید و فروش آن ها هم جایز نیست »²

بند چهارم - آیات قرآن کریم

آیه ۲۶۷ سوره بقره:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا مِنْ طَبِئَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَنِّي حَمِيدٌ

ای کسانی که ایمان آورده اید، از چیزهای پاکیزه ای که به دست آورده اید، و از آنچه برای شما از زمین برآورده ایم، انفاق کنید، و در پی ناپاک آن نروید که (از آن) انفاق نمایید، در حالی که آن را (اگر به خودتان می دادند) جز با چشم پوشی (و بی میلی) نسبت به آن، نمی گرفتید، و بدانید که خداوند، بی نیاز ستوده (صفات) است.

آیه ۲۹ سوره نساء: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

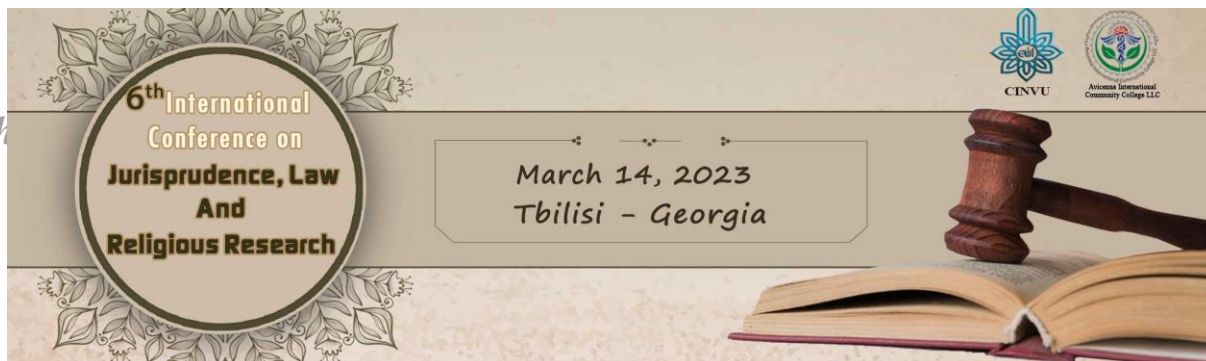
ای کسانی که ایمان آورده اید اموال همدیگر را به ناروا مخورید مگر آنکه داد و ستدی با تراضی یکدیگر از شما [انجام گرفته] باشد و خودتان را مکشید زیرا خدا همواره با شما مهربان است

گفتار سوم - قواعد فقهی

در خصوص پولشویی به قاعده فقهی « لاضرر و لاضرار فی الاسلام » و قاعده حفظ نظم و مصالح جامعه می توان اشاره نمود.

¹- ذبیح مطهری خواه (۱۳۹۳/۱۱/۲۸) پژوهشنامه متین / ص ۱۴

²- مغربی ۱۳۸۶ ج ۲: ص ۱۹.

بند اول - قاعده لاضرر

از قواعد مهم و اساسی که کاربردهای زیادی در مسائل فقهی و حقوقی دارد قاعده لاضرر است ادله اثبات این قاعده آیات روایات و عقل است که خداوند می فرماید: « ولا تمسکوهن ضراواً لتعتدوا ... »^۱ هیچ کس نمی تواند اعمال حق خویش را وسیله ضرر به غیر قرار دهد و رسول اکرم (ص) نیز در فرمایش معروف می فرماید: (لاضرر و لا ضرار فی الاسلام)^۱ از نظر تطبیق بزه پول شویی با قاعده لاضرر می توان گفت به طور آشکاراً و بدیهی پول شویی زیان اقتصاد جامعه و آحاد مردم بوده و طبق قاعده موصوف ضرر و زیان و خسارت در شریعت اسلام مذموم و غیر مشروع است همان طور که بر اساس نظر مشهور ضرر و زیان نفی شده است از طرف دیگر با توجه به پدیده پول شویی که دارای مضرات کثیر برای جامعه و نظام اسلامی است می توان نتیجه گرفت پول شویی به روشنی مشمول قاعده لاضرر بوده و بطور خلاصه می توان گفت با عنایت به فلسفه و علت قاعده لاضرر که جهت احتراز از ضرر در حاکمیت اسلامی و حفظ نظام اقتصادی اجتماعی و امنیتی و... جامعه می باشد و از طرف دیگر با در نظر گرفتن پی آمدها و ضررهای غیر متعارف پدیده پولشویی استنتاج می گردد که باید پولشویی را جرم و با آن مبارزه کرد.

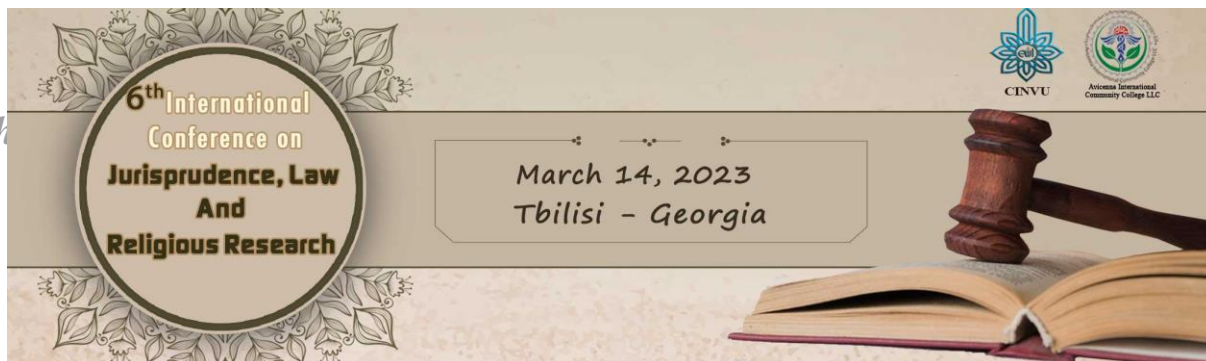
بند دوم - قاعده ی حفظ نظام و مصالح جامعه

یکی از دلایل و توجیحات اصلی عدم مشروعیت و جرم انگاری پولشویی حفظ نظام و مصالح عمومی است. قاعده حفظ نظام مورد توجه و استناد شارع مقدس بوده است. صاحب جواهر، و جوب نصب قاضی را مستند به جلوگیری از اختلال نظام می دانند. همچنین در مورد مصلحت می نویسد « از اخبار و سخنان فقیهان بلکه از ظاهر قرآن، فهمیده می شود که همه داد و ستدها و معاملات و غیر آن برای مصالح و سودهای دنیوی و اخروی مردم است یعنی آنچه از نظر عرف، مصلحت و سود نامیده می شود، تشریح شده است.» برخی از فقها حفظ نظام و مصالح مسلمین را فلسفه تشکیل حکومت می دانند. بنابراین بنابر توضیحات موصوف هر چیزی که مخالف نظام و مصالح عمومی باشد، حکومت اسلامی باید برای حفظ نظام و مصالح عمومی با آن برخورد و مقابله کند.

در توجیه غیر مشروع بودن پولشویی بر اساس این قاعده باید اذعان داشت درآمدهای حاصل از ارتکاب جرم درآمدهای غیر مشروع و غیر قانونی هستند و برخلاف نظم عمومی جامعه است و چون تصرفاتی که در این درآمدها صورت می گیرد برای کم کردن مشروع و قانونی جلوه دادن منشاء نامشروع این درآمدها می باشد لذا مخالف نظم عمومی جامعه است. از طرف دیگر درآمدهای حاصل از جرم پس از گذر از چرخه پولشویی، مجدداً برای ارتکاب جرائم جدید و مهمتری به

^۱- آیه شریفه ی، ۲۳۱ سوره ی بقره

^۱- حدیث نبوی

کار خواهد رفت چنین فعالیت هایی از این حیث که مقدمه و مبنایی برای جرائم آتی تلقی می شوند، بنابراین بر خلاف مصالح اجتماع و جامعه اسلامی می باشد و با نظامات و مقررات حکومتی مغایر است، علاوه بر آن پولشویی موجب اختلال و بی ثباتی در بازارهای مالی و اختلال در نظام مالیاتی، تضعیف بخش خصوصی، بی عدالتی و همچنین خسارات قابل توجه اجتماعی و باعث فاسد کردن ساختار حکومت و امنیت کشور و بسیاری آثار و پیامدهای دیگر در زمینه های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی می شود. به عبارت دقیق تر، پولشویی موجب اختلال در نظام اقتصادی، اجتماعی، امنیتی و... جامعه می شود بنابراین چون پدیده پولشویی موجب اختلال در نظام اقتصادی و اجتماعی و امنیتی و غیره می شود و بر خلاف نظم و مصالح عمومی است؛ لازم است که به منظور جلوگیری از اختلال در نظام و حفظ مصالح اجتماعی و « به عنوان حکم ثانوی »، با این پدیده مقابله شود و آن را جرم انگاری کرد و برای آن مجازات سختی در نظر گرفت؛ چرا که می توان گفت حفظ نظام و مصالح عمومی عقلاً واجب است و آنچه موجب اختلال می شود، باید با آن برخورد و مبارزه شود.

مبحث چهارم - قلمرو مجازات پول شویی در فقه و ارتباط و تعارض پول شویی با برخی موضوعات و قواعد فقهی

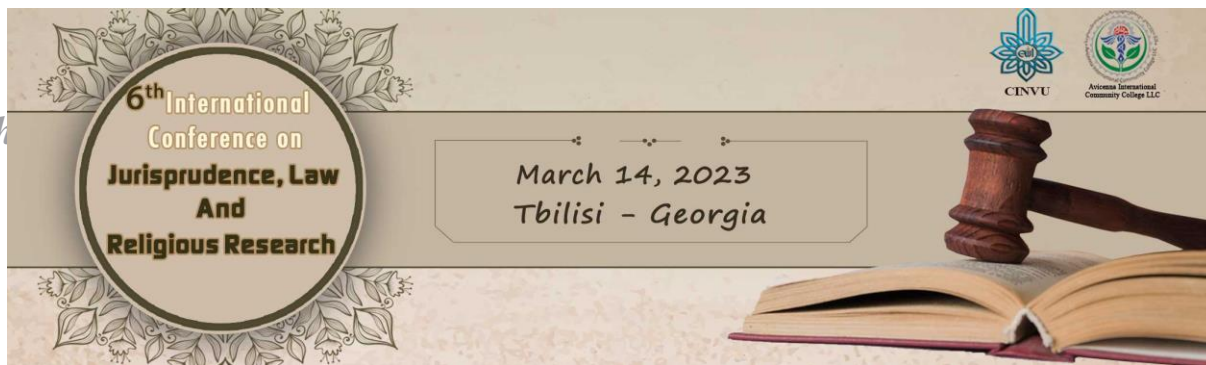
گفتار اول - قلمرو مجازات پولشویی در فقه

با عنایت به این که بر اساس آیات و روایات اثبات شد که پولشویی دارای حرمت و نوعی اکل سُحت می باشد؛ فلذا به نظر می رسد بر اساس قاعده «التعزیر لکل عمل محرم» این جرم تعزیری است تعزیر در لغت به معنای تادیب است برخی از فقها در تعریف تعزیر بیان نموده اند. «تعزیر آن مجازات یا نكوهشی است که از طرف شارع میزان آن تعیین نشده است.» صاحب شرایع می نویسد: «هر کسی که کار حرامی انجام دهد یا واجبی را ترک کند، اما می بایست وی را به اندازه ای که به مقدار حد نرسد، تعزیر نماید. اندازه آن نیز براساس نظر امام است»^۱

با نظریات فقهی که بیان شد یک قاعده کلی تحت عنوان «التعزیر بما یراه الامام» بدست می آید و تعیین نوع و میزان مجازات بر عهده حاکم مسلمین است.

با ذکر این مقدمات، قلمرو مجازات تعزیری پولشویی براساس قاعده «التعزیر لکل عمل محرم» است. بسیاری از فقهای شیعه این قاعده را مورد پذیرش قرار داده اند. این قاعده هر چند مشهور در بین فقها است؛ ولی نص و دلیل روشن روایی بر آن وجود ندارد. بر اساس این قاعده فهمیده می شود هر کس کار حرامی انجام دهد و یا واجبی را ترک کند برای آن تعزیر باید در نظر گرفته شود. پس در مجموع از حیث توجیه مجازات پولشویی بعنوان بزه تعزیری می توان نتیجه گرفت پولشویی براساس آیات و روایات، حرام است. و کسی که عمل حرام انجام دهد، چنانچه نص صریحی برای مجازات

^۱- نجفی، محمد حسن، جواهرالکلام فی شرح شرایع الاسلام، ۴۱/۴۴۸ - ۶۳۸

ثابت و معین آن نباشد تعزیر می گردد که براساس آن قانونگذار اسلامی طبق قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶ مجازات تعزیری ضبط اموال و جزای نقدی به میزان یک چهارم عواید حاصل از جرم تعیین می کند

گفتار دوم - رابطه میان پولشویی و خمس مال حلال مخلوط به حرام

همان طور که قبلاً گفته شد، یکی از معانی واژه خارجی "Money Laundering" "تطهیر پول می باشد، در کنار این اصطلاح در فقه عنوانی وجود دارد بنام (تطهیر مال حلال مخلوط به حرام بوسیله خمس) این تشابه در عنوان گاهی موجب خلط مباحث گردیده است و موهم این فرض بوده که شاید بتوان اموال ناشی از جرم را بوسیله تخمیس تطهیر نمود لیکن این شبهه به دلایل ذیل قابل رفع می باشد فقها برای تطهیر مال حلال مخلوط به حرام شرایطی را قایل شده اند.

اولاً - مال حلالی قهراً با مال حرام مخلوط شده باشد مفهوم این جمله این است که بدون اختیار مالک اموال مخلوط شده باشد نه به قصد فرار از دین یا تملک اموال غیر و امثال آن است.

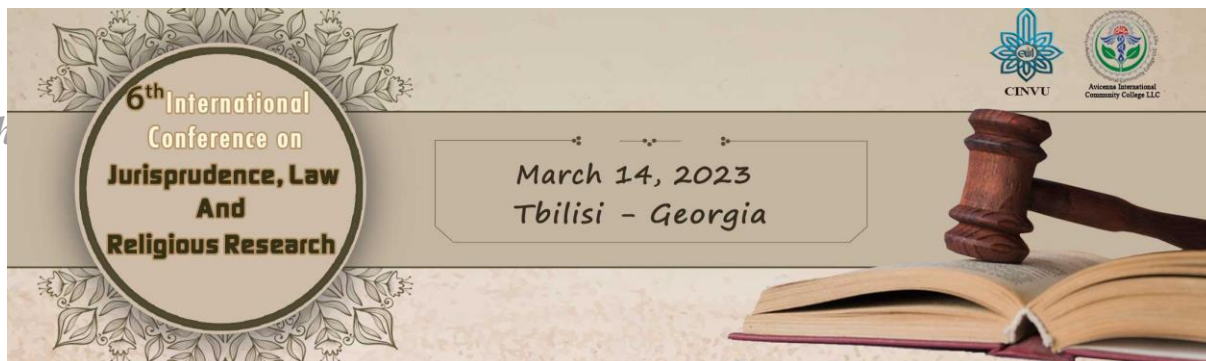
ثانیاً : صاحب مال حرام هر چند به نحو اجمال و معلوم نباشد.

ثالثاً - مقدار مال حرام مشخص نباشد در موضوع خمس اصلاً بحث جرم منشاء در فعل مرتکب نیست بلکه بصورت اتفاقی مال حلال مالک با مال حرام مثل مال غصبی یا مالی که صاحب آن شناخته شده است مخلوط شده و صاحب و مقدار مال حرام و لو اجمالاً مشخص نیست در این صورت با خمس، مال تطهیر می شود در حالی که در تطهیر پول، بحث از ارتکاب جرم است این مال بطور کامل از طریق جرم و جنایت حاصل شده است و دارنده مال به حرمت و غیر قانونی بودن آن واقف است و با علم و آگاهی و به قصد فرار از مجازات و پیامدهای قانونی، اقدام به تطهیر مینماید. بنابر توضیحات فوق مشخص می گردد که تطهیر مال حلال مخلوط به مال حرام در فقه و تطهیر پول دو مقوله متفاوت و متمایز است.

مبحث پنجم - تعارض جرم پول شویی با بعضی قواعد فقهی

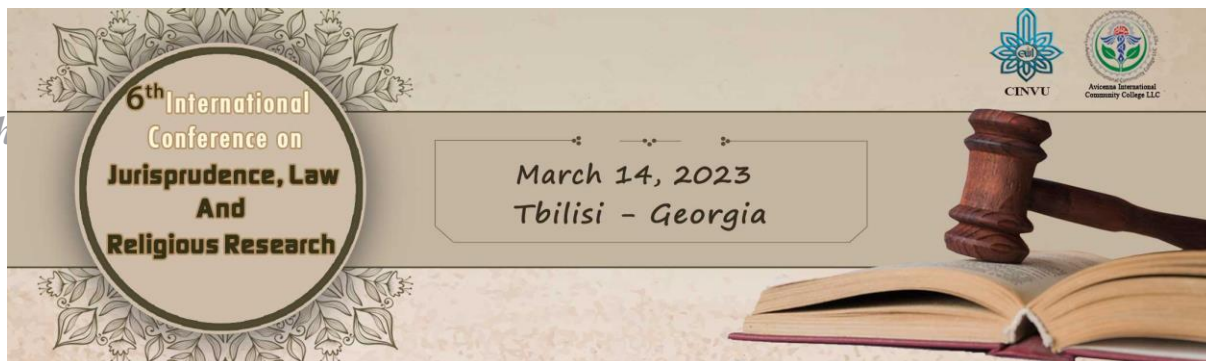
از جمله قواعدی فقهی که با جرم انگاری پول شویی به نظر تعارض دارد که عبارتند از:

اول - قاعده فقهی ید: قاعده فقهی ید است، براساس مفاد قاعده فقهی موصوف، کسی که مالی را در تصرف خود دارد، مالک آن شناخته می شود و تصرف، اماره مالکیت شخص می باشد. بر این اساس شخص می تواند هر گونه نقل و انتقال، معامله، خرید و فروش و عملیات دیگر بر آن انجام دهد. در پولشویی که نقل و انتقالات و مبادلات ناشی از جرایم مقدم به عنوان جرم شناخته می شود و عملیات مشکوک مورد تفحص و بررسی قرار می گیرد و مبادلات، تملکات و نقل و انتقالات دارایی ها از اجزای جرم پول شویی می باشد در این صورت ملاحظه می شود که با قاعده ید در تعارض است و جرم انگاری این پدیده مورد چالش واقع می شود

دوم - قاعده ی صحت : دومین قاعده متعارض با جرم انگاری با پولشویی بوده قاعده ی صحت است. طبق مفاد این قاعده کلیه ی معاملات، مبادلات، نقل و انتقالات و فعالیت های مالی اشخاص حمل بر صحت و مشروعیت آنها بوده، در موارد شک و تردید اشخاص از قاعده صحت برخوردار خواهند بود

سوم - قاعده تسلیط ید : سومین قاعده که با پدیده پول شویی تعارض دارد قاعده تسلیط ید است ، طبق این قاعده افراد بر اموال خود سلطه دارند و حق هرگونه تصرف مجاز و قانونی را دارند ، بنابراین به موجب این قاعده مالک می تواند هر نوع نقل و انتقال نسبت به وجوه خویش را داشته باشد ؛ به حساب کسی در داخل یا خارج این وجوه را ارسال کند و هر نوع خرید و فروشی انجام دهد بنابراین از حمایت این قاعده برخوردار می باشد. به همین خاطر قانونگذار در راستای اهمیت این قواعد فقهی است که در صدر قانون مبارزه با پول شویی در ماده یک اشاره دارد اصل بر صحت و اصالت معاملات تجاری موضوع ماده ۲ قانون تجارت است مگر اینکه براساس مفاد این قانون خلاف آن به اثبات برسد و استیلا ی اشخاص بر اموال و دارایی اگر توأم با ادعای مالکیت شود دال بر ملکیت است فلذا پرواضح است که پول شویی از امور استثناء بر اصل میباشد به نحوی که اصل بر صحت معاملات است اما در جایی که منشاء این معاملات از باب اکل مال به باطل باشد حرمت آنها به اثبات می رسد و در نتیجه ملاحظه می گردد که تعارضی بین قواعد یاد شده با پدیده ی پول شویی وجود ندارد.

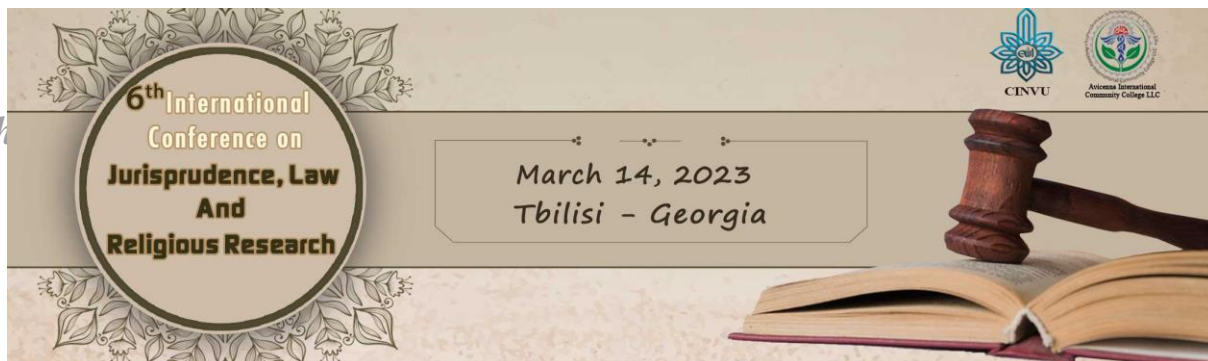

نتیجه گیری

هر چند که عنوان پول شویی پدیده ای نوپا و جدید می باشد و در فقه نیز با این عنوان تعریفی به عمل نیامده است اما در ماهیت موضوع که منشا آن حرام می باشد دارای مبانی فقهی روشنی از قبیل آیات اکل مال به باطل، اکل سحت و روایاتی از ائمه ی معصومین (ع) و همچنین قواعد فقهی مانند لاضرر و حفظ نظام بر حرمت و جرم انگاری این پدیده دلالت می نماید و مجازات آن هم بر اساس قاعده ی کلی « التّعزیر فی کلّ عمل محرّم » تعزیر می باشد.

از طرفی در باب تعارضی که پدیده پول شویی می تواند با مبانی فقهی چون تسلیط ید، اصل صحت و ید داشته باشد می توان گفت که این قواعد دلایل قطعی نیستند بلکه جزء امارات محسوب می شوند و امارات هم با دلیل و یا اماره ی قوی ترد می شوند و لذا در موارد مشکوک با عنایت به آثار زیان بار پول شویی بر اساس قواعد لاضرر و حفظ نظام با تحقیق و بررسی خلاف آن قواعد ثابت و موضوع آشکار می گردد.

میان خمس مال حلال مخلوط به حرام و پول شویی گر چه در ظاهر امر شباهتی وجود دارد ولی در ماهیت دو موضوع کاملاً متفاوت از هم هستند چرا که در بحث پول شویی منشاء مال حاصله از جرم و درآمد حرام می باشد و دارنده ی مال هم به نامشروع بودن آن آگاهی دارد و به منظور فرار از مجازات قانونی مبادرت به مانور تطهیر آن می نماید ولی در خمس نفس درآمد حاصله از حرام و جرم نبوده بلکه دارنده ی آن با پرداخت خمس به دنبال تطهیر واقعی اموال خود می باشد

منابع

الف) منابع فارسی

- ۱- حیدری، علی مراد، جرم انگاری پول شویی، فقه و حقوق، سال اول، تابستان سال ۱۳۸۳
- ۲- سلیمی، صادق، جنایت سازمان یافته ی فراملی، چاپ اول، تهران، صدرا، ۱۳۸
- ۳- ساکی، محمدرضا، آشنایی با جرم پولشویی، چاپ سوم تهران، ۱۳۹۹

ب) منابع عربی

- ۱- قرآن کریم
- ۲- نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، انتشارات سید جمال الدین اسد آبادی، زمستان سال ۱۳۷۹
- ۳- خویی (آیت اله) سید ابولقاسم الموسوی «مبانی تکمله المنهاج»، جلد ۱، موسسه ی احیاء آثار الامام الخویی، قم، ۱۴۲۲.ه.ق.
- ۴- خمینی (امام) روح الله، تحریر الوسیله، جلد ۱، قم، دارالکتاب العلمیه، اسماعیلیان، بی تا
- ۵- طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، جلد ۲، قم، موسسه ی النشر الاسلامی، بی تا
- ۶- احادیث از حضرت علی علیه السلام، امام سجاد علیه السلام، و امام صادق علیه السلام،

ج) مقالات

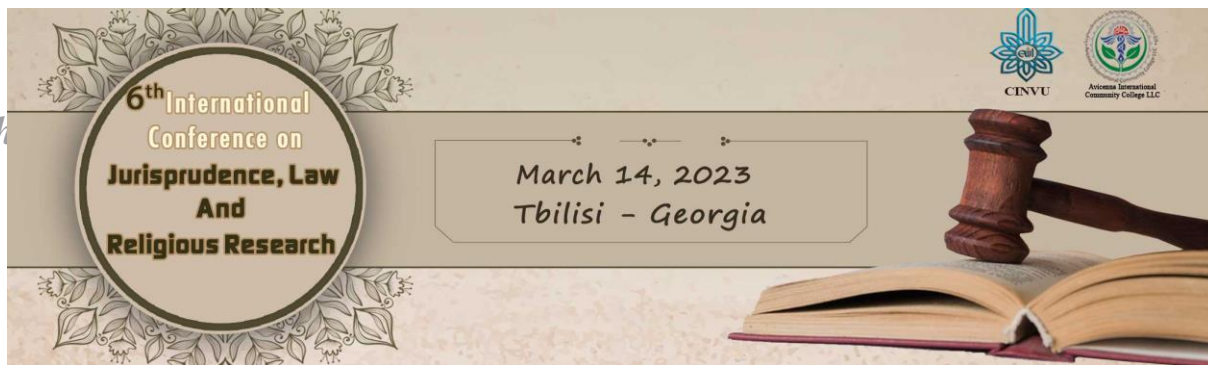
- ۱- شمس ناتری، محمد ابراهیم، مجموعه سخنرانی ها و مقالات همایش بین المللی مبارزه با پول شویی، چاپ اول، نشر وفاق، تهران، ۱۳۸۲
- ۲- صحرائیان، مهدی، زیان های ناشی از تطهیر پول، نشر آبی، سال ۱۳۸۱
- ۳- جزایری، مینا، پول شویی و موسسات مالی مجلس و پژوهش، شماره ۳۷، سال دهم، بهار سال ۱۳۸
- ۴- ذبیح مطهری خواه (۱۳۹۳/۱۱/۲۸) پژوهشنامه متین
- ۵- مهدوی، غلامرضا، معاون قضایی شورا های حل اختلاف
- ۶- پرتوی، ناصر، دانش و پژوهش حسابداری، سال اول شماره دوم.

د) قوانین

- ۱- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- ۲- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲
- ۳- قانون مبارزه با پول شویی مصوب ۱۳۸۶

ه) وب سایت

- ۱- فصلنامه مطالعات فقه و حقوق اسلامی :

پایگاه آگاه سازی و اطلاع رسانی جرائم اقتصادی در فضای مجازی (ایران هشدار)

<https://www.iranhoshdar.ir/?PageName=News&ID=2331&Language=1>